

Guillotina

I
 Apsolutistička monarhija vršila je smaknuća — spaljivanjem, vješanjem, čerečenjem, a plemićima se odrubljivala glava, mačem ili sjekirom. (idealno)
 Republika, koja je Francuzima najavila svijet solidarnosti takvu nedosljednost nije mogla sebi priuštiti.
 Profesor anatomije na pariškom Sveučilištu, vrstan liječnik, a uz to član Narodne ustavotvorne skupštine, opčinjen geslom SLOBODA, BRATSTVO, JEDNAKOST jednog je dana, ujediniвши načela etike i struke, smislio krilaticu: JEDNAKOST U SMRTI — ÉGALITÉ DEVANT LA MORT
 Bio je to dr. Guillotin.

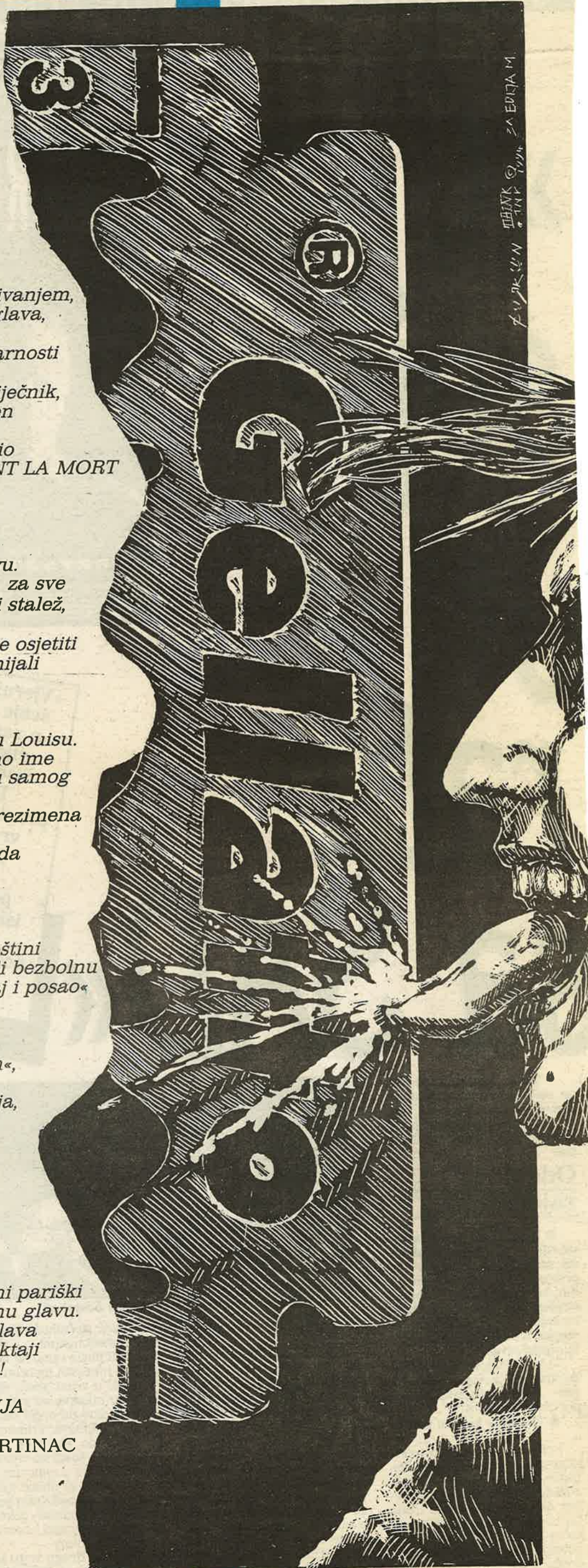
II
 Joseph Ignace Guillotin rođen je 1738. i na početku »velikog straha« navršio je pedeset i prvu. 10. listopada 89, ne gubeći vrijeme, predlaže — javno, za sve isto izvršenje smrtne presude, bez obzira na zasluge i stalež, a u siječnju 90. način pogubljenja.
 »Odrezat ću vam glavu u djeliću sekunde, a da nećete osjetiti ni najmanji bol« gorljivo je tumačio, dok su se svi smijali ne razmišljajući o zamkama svojega smijeha.
 Konačno, sredinom rujna 91. doslovce su prihvaćene Guillotinove ideje, a izrađa sprave za brzo ubijanje povjerena je kirurgu Louisu. Isprva su je zvali »louissette«, što uistinu nije prikladno ime za takav stroj, a poslije, unatoč žestokom protivljenju samog Guillotina — LA GUILLOTINE
 To je, bez sumnje, najbizarnija preobrazba nečijeg prezimena u povijesti ljudske vrste.
 Dodavanjem slova **E** te promjenom gramatičkog roda ugledni se građanin zauvijek pretvorio u mehaničku neman — izvršiteljicu zle kobi.

III
 Dok se o predmetu ove priče još raspravljalo u Skupštini Parizom je kružila šala o ludom zastupniku koji nudi bezbolnu smrt, ali odmah nakon svečanog uvođenja u »položaj i posao« 25. travnja 92. na Place de Grève, giljotina je postala francuska atrakcija, hit Revolucije.
 Francuzi su naprosto bili oduševljeni njome.
 Zvali su je »kovnicom novca«, »nacionalnom britvom«, a čelnici »nove klase«, lihvari, profiteri, prekupci izrađivali su, iz plemenitih metala i dragog kamenja, sićušne giljotine i nosili ih kao naušnice.

IV
 Bilo je nešto mistično u njoj.
 Mnogi su se iz njezine sjene željeli i htjeli obratiti narodu pa, razumije se, i Louis XVI.
 Nisu mu dozvolili.
 Naređeno je bubnjanje, koje je trajalo sve dok čuveni pariški krvnik Sanson nije visoko uzdigao kraljevu odsječenu glavu.
 U tom času, u grobnoj tišini, dvadeset tisuća živih glava kliknulo je tako usklađeno da se je činilo kao da kliktaji izlaze iz jednih jedinih golemih usta: Vive la nation!
 Vive la nation!
 ŽIVJELA NACIJA

Ivan MARTINAC

Mart

Giljotina, 2

Nijedan čelnik Revolucije nije utekao od nasilne smrti, ali četvorica jesu od giljotine.

Jean Paul Marat, »prijatelj naroda«, idol sankilota, ubijen je u kadi dok je, uoči četvrte obljetnice pada Bastille, kvasio svoju leproznu kožu.

Zaklala ga je nožem Charlotte Corday.

Jacques Roux, ljubitelj i ljubimac najsiromašnijih, vođa »bijesnih«, bivši svećenik, koji je u Konventu, 25. lipnja 1793. izjavio: »Sloboda je tek utvara dok jedna klasa nekažnjeno izrabljuje drugu«, ubio se da ga ne ubiju, 10. veljače 94.

Antoine Nicolas de Condorcet, »vjernik napretka«, matematičar-akademik, autor »Pohvala od mrtvih akademičara«, otrovao se u ćeliji, 28. ožujka, a Joseph Le Bas, Robespierreov sljedbenik, ustrijelio se u pritvoru, između 27. i 28. srpnja, iste godine.

Posve je jasno da ni on, ni Condorcet, ni Jacques Roux, nisu željeli gledati kako pariški slijepci, okupljeni oko giljotine, pažljivo slušaju zvukove smaknuća, niti su htjeli biti »hostija« u vlastitoj »crvenoj misi«.

Što je to »crvena misa«?

Ispod uzdignuta stratišta, u prvim redovima, stajale su žene-pučanke, tzv. pletilje, kojima je vlast dozvolila da u krv svake žrtve umoče svoje rupčice i na taj način sudjeluju u »revolucionarnom obredu«.

Ovo što slijedi popis je najglasovitijih, rekao bih »kulturnih« pogubljenja, u glavnom gradu jedinstvene i nedjeljive Francuske, u eri »razuma, kreposti i zajedničke sreće«.

PRVO — Kralj Louis XVI, pod građanskim imenom Louis Capet i s nadimcima, što ih je rulja izvikivala — Pekar i Rogonja.

DRUGO — Marie Anne Charlotte Corday d'Armont, »osvetnica žirondinaca«, praunuka velikog Corneillea.

TREĆE — Kraljica Marija Antoaneta (Pekarica i Austrijanka).

ČETVRTO — Vojvoda Orleanski (Philippe Égalité) otac budućeg francuskog kralja Louisa XIX.

PETO — Jean Sylvain Bailly, prvi pariški gradonačelnik, ugledni astronom, član Akademije.

ŠESTO — Marie Jeanne Bécu, kontesa Du Barry, miljenica Louisa XV, nakon smrti Mme de Pompadour.

SEDMO — Jacques Hébert, nastavljatelj ideja »bijesnih«.

OSMO i DEVETO — Georges Danton, pučki tribun, pokretač napada na Bastillu, predsjednik prvog Komiteta javnog spasa i Camille Desmoulins, njegov tajnik.

DESETO — Antoine Laurent Lavoisier, genijalni kemičar, direktor Akademije.

JEDANAESTO — Vicomte Alexandre de Beauharnais, general, komandant armije na Rajni, suprug Joséphine (buduće Napoleonove supruge i francuske carice) te otac Hortense, majke Napoleona III.

DVANAESTO — André Chénier, autor ode za Charlotte Corday.

Svoja opredjeljenja platili su glavom mnogi žirondinci i kordeljeri, dantonisti, hebertisti, »bijesni«, oni skloni siromašnima i pristaše monarhije, neustavni tj. nezakleti civilnom zakletvom biskupi i svećenici, gorljivi proturevolucionarni katolici, povratnici iz emigracije, urotnici, spletkari, provokatori, manje-više svi sa »liste sumnjivih« po Zakonu o sumnjivima, pa je, konačno, došao red i na jakobince — »vitezove giljotine«.

Giljotinirani su 28. srpnja 94. pred večer.

Najprije — Georges Couthon, nakon njega — Louis Antoine Saint-Just, »spartanac Revolucije«, »arkandeo terora«, zatim — Joseph Robespierre, mladi Maximilienov brat, a kao posljednji (dvadeset drugi) Maximilien Robespierre, vođa jakobinaca, teoretičar, uz to i praktičar jakobinske diktature, začetnik štovanja Vrhovnog Bića, predsjednik Konventa poznat po nadimcima »Nepotkupljivi« i »Krvoločni fanatik«.

Posljednji trenuci »Nepotkupljivog« izgledali su, čini se, ovako: Pomoćnik krvnika, vjerojatno onaj isti koji je čušuo Charlotte, vidjevši osvetnički zanos prevrtljive svjetine, grubo strgne povez sa Robespierreove slomljene čeljusti. On krikne, zapravo rikne, blijed, užasno razvaljenih usta iz kojih su ispadali smrskani zubi. Pomoćnika zamjenjuje krvnik. Munjevit pokret njegove desne ruke (i Robespierreove glave) do zaobljena panja.

Udarac, koji se ne da opisati.

Gotovo!

Makar u ovom, zemaljskom vremenu.

Ivan MARTINAC

Ilustracija: Alem ČURIN

Giljotina, 3

načije

I
Giljotina je vrlo jednostavan te stoga savršen stroj. Između dviju uspravljenih greda, razmaknutih 30 cm, nalazi se 60 kg. težak, trouglast nož što klizi okomitim žljebovima i svojim padom odsijeca glavu, koju je osuđenik, ležeći potrbuške, shodno prilikama i naredbi, mirno položio na panj.

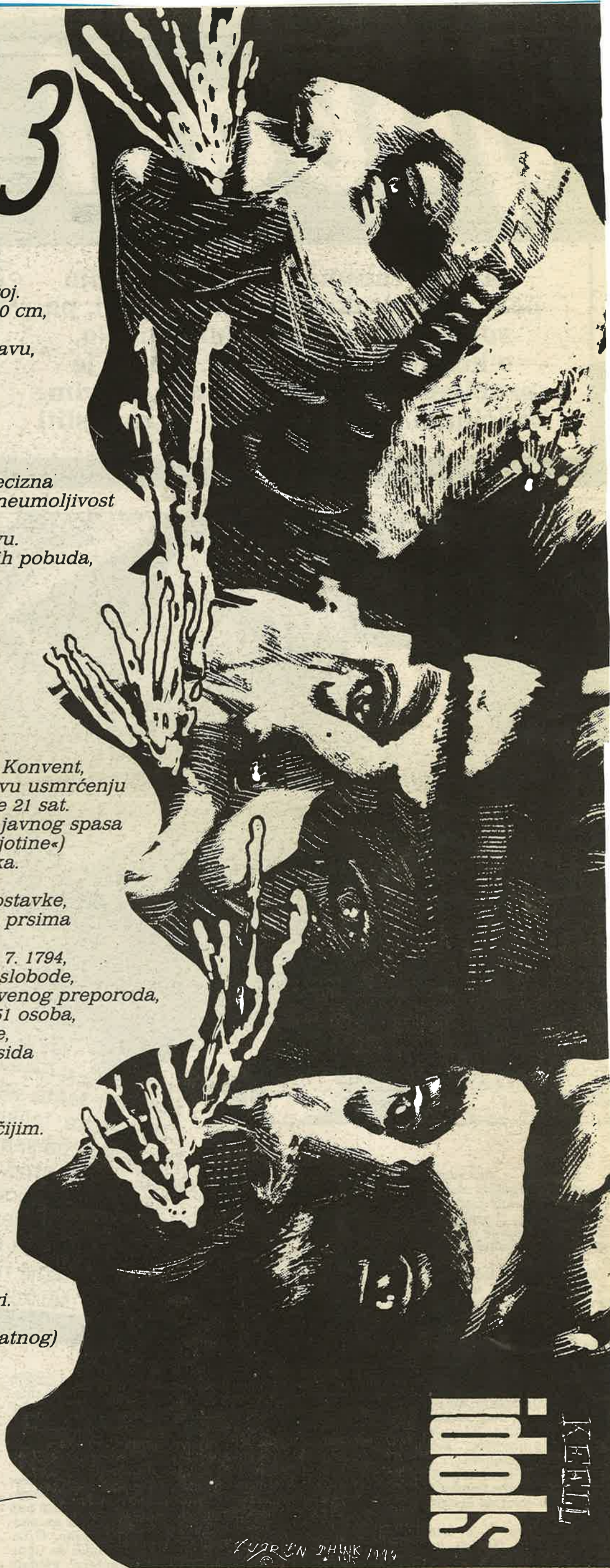
II
Ipak, unatoč lako prepoznatljivom savršenstvu, neki su gorljivo tvrdili da će upravo takva — precizna smaknuća izopačiti pučanstvo, naviknuti ga na neumoljivost i ceremonijalno prolijevanje krvi. Ti rijetki dobromišljenici bili su, nažalost, u pravu. Giljotina, predložena i usvojena iz čovjekoljubivih pobuda, preobrazila se u grozovito sredstvo ukroćivanja, ucjenjivanja i nacionalne prevare. Gotovo svi Francuzi postali su njezini ovisnici, a po ulicama gradova, poglavito onih najvećih, odzvanjale su »revolucionarne litanije«, zazivi poput ovog:
Sveta Giljotino, zaštitnice rodoljuba,
moli za nas!

III
U početku, tj. u ono romantično vrijeme kada je Konvent, na Robespierreov prijedlog, raspravljao o kraljevu usmrćenju proces izglasavanja (okončan sa 361.360) trajao je 21 sat. Kasnije osnovani: Revolucionarni sud i Komitet javnog spasa (koji je imao posebnu jedinicu »opskrbljivača giljotine«) nisu čak ni glumili da im je do zakonita postupka. Sudili su žurno i bez priziva: zbog napisane riječi, zbog sklonosti, zbog pretpostavke, zbog neke zdravice, zbog čuvstva, zbog križa na prsima i presuđivali, razumije se — U IME NARODA. Samo za 48 dana Velikog Terora, od 10. 6. do 28. 7. 1794, a teror su, bez ikakva srama, nazivali — zorom slobode, krvnika — posrednikom, krv — jamstvom društvenog preporoda, dakle, za mjesec i po, u Parizu je pogubljena 1351 osoba, a dnevna granica uspješnosti dosegla je 74 glave, točno onoliko, koliko ih je na vanjskoj strani apsida katedrale u Šibeniku.

IV
Naravno, iz ugla osuđenih — sve se činilo drukčijim. Giljotina je bila razmjerno brza i prilično čista (mnogima je vazda do čistoće) ali je njezina nepogrješivost — užasavala. Imala je, znači, i vrlina i mana. Posljednji je trenutak uistinu bio bezbolan, kako je svojedobno obećao dr. Guillotin, ali su svi »pretposljednji«, onaj odista pretposljednji, onaj prije njega, onaj prije tog trenutka, itd, bili — jedva izdržljivi.
— po svojoj obrednoj svrhovitosti
— po izuzeću svake tajne (svega intimnog i privatnog)
— po ritmu
— i po uzvišenju, koje je sličilo propovjedaonici a bilo je — klaonica.

V
Košare i vreće za skupljanje glava pomoćni su pribor giljotine.

Ivan MARTINAC

idols
KEFATI

1992 IN THINK 1999

Ilustracija: Alem ĆURIN

I
21. siječnja 1793. Tmurno, maglovito jutro, oko 10 sati.
Louisa XVI, u kočiji s pratnjom od 1.500 naoružanih građana,
sprovode iz tvrđave Temple do giljotine na Trgu Revolucije.
On razmišlja o Robespierreu, koji je tako strastveno,
bez ikakva kolebanja, tražio njegovu glavu,
o onom zastupniku Nacionalnog konventa,
čiji je glas prevagnuo na tezuljama smrti,
o Mariji Antoaneti, koja mu je rodila dva sina
i dvije kćeri, o najmlađem sinu...
Prene se i zamoli čovjeka sebi nasuprot da uruči pismo
njegovoj ženi
(potpuno svjestan situacije, nije se usudio reći — kraljici)
Ovaj mu odgovara: »Ja nisam ovdje da izvršavam vaše naloge.
Moja je dužnost — odvesti vas do stratišta«.

II
28. srpnja 1794. Sparno predvečerje, suton.
Maximiliena Robespierrea, uz njegove mrtve i polumrtve drugove,
na nekoliko otvorenih kola, voze iz tamnice Châtelet Conciergerie
do Trga Revolucije, kao i Louisa XVI.
On razmišlja o neodlučnosti, o slavi, o prolaznosti slave.
Prethodnog tjedna žestoko je napadao »sramotne bogataše«,
lupeže, spletkare, frakcionaše, neiskrenu i nečasnu »koaliciju«.
Pogriješio je što nije otkrio imena, pa su se svi uplašili.
Fouché, Barras, Tallien, cijelu su noć uvjerali neodlučne poslanike.
Golobradi Jean Lambert Tallien, rođen 67. kao i Saint-Just, izgurao je
Saint-Justa s govornice, potegao je i bodež, uglavnom — optužili su ih
da oni njih ne optuže, stavili »izvan zakona« i sada su tu gdje jesu.
On, Robespierre, prostrijeljene čeljusti što ga užasno boli, razmišlja
o mlađemu bratu, koji je, skočivši kroz prozor, pao na bajonete,
o Georgesu, gurnutom niza stube, o Fouquier-Tinvilleu, koji mu je
tako savjesno provjeravao identitet kao da ga prvi put vidi...
Trgne se. Kola prolaze pokraj kuće u ulici Saint-Honoré,
gdje bi trebao biti Klub jakobinaca i njegov stan.
Neki dječak umače metlu u vjetro napunjeno volovskom krvi i prska
»proklete zidove«, a neka goropadna žena izlazi iz gomile dobacujući:
»Idi u pakao, zločinče, neka te prati prokletstvo supruga i majki«.
S okolnih prozora cerekaju se ushićeni Parizani.

III
7. svibnja 1795. Divan proljetni dan.
Javni tužitelj Antoine Quentin Fouquier-Tinville
i 12 porotnika Revolucionarnog suda, čekaju u redu za giljotinu.
On, zreo čovjek nadomak pedesetoi, ipak je malko iznenađen.
Prije 18 mjeseci, uz Robespierreovu podršku, počeo je svoje vrtoglavo
uzdizanje kao najgorljiviji službenik Revolucije, čuven po devizi:
TREBA NAM KRVI, NAROD HOĆE KRVI!
Nakon više od 2.000 presuda, dao je preinačiti golemu dvoranu u Palaci
pravde i u njoj podići gubilište, kako bi se uštedjelo na vremenu.
U zadnji čas, general Lazare Nicolas Carnot zaustavlja
to »drsko svetogrđe«.
Smiješno!
Od njega su tražili učinkovitost i on je svoje poslove doista
obavljao (i otpravljao) što je brže mogao.
Fouquier-Tinville prkosno uspravlja tijelo, zureći u lica porotnika,
koji su ga žrtvovali nastojeći, ako je ikako moguće, spasiti sebe.
Jadne kukavice. Jadne, budalaste kukavice.

IV
Revolucija, bezbožna i nečovječna, polako se guši u svojoj
ritualnoj okrutnosti.
Vlasnici »kavana s pogledom« još uvijek upisuju u jelovnike
imena osuđenih na smaknuće, ali je takvih sve manje i manje.
Vještice kolo, začeto duž bedema Bastille, posustaje.
Na kraju,
s velikim razumijevanjem i prepun štovanja, prenosim razgovor
između krvnika i prvoga pariškog gradonačelnika, koji je, u sjeni
giljotine, sačuvao hladan um i vruće srce — za jetku duhovitost,
te čudesan solilokvij, izrečen 8. prosinca 1793, na blagdan
Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije.
Krvnik: »Drhtiš, Bailley?«
Jean Sylvain Bailley: »Da, moj prijatelju, ali od hladnoće!«
Solilokvij Marie Jeanne Bécu, kontese Du Barry:
»Još jednu minutu, gospodine krvniče!«